

HZ. MUHAMMED (a.s.)'İN NÜBÜVVETTEN ÖNCEKİ HAYATI VE İLK TEBLİĞ MERHALELERİ

Dr. Fikret KARAMAN*

HZ. Peygamber (a.s.)'in esas tebliğ ve daveti hakkında kanaat sahibi olabilmek için, onun nübüvvet öncesindeki hayatına kısaca gözatmakta yarar vardır. Zira her ne kadar onun tebliğ sorumluluğu, Peygamberlikten sonda başlamışsa da, önceki yaşantısı, bu tebliğ ve daveti kolaylaştıracak özelliklere sahiptir. Bu husus bir hadiste şöyle anlatılmaktadır. **"Beni Rabbim terbiye etti ve terbiyemi güzel yaptı."**¹

HZ. Muhammed (a.s) in babası Abdu'l Muttalib oğlu Abdullah; Annesi ise, Abdu Menaf Oğullarından Vehb'in kızı Amine'dir. Babası ile annesinin nesebi alluncu cedleri olan İbn'i Kilab'da birleşmektedir.² Böylece HZ. Muhammed(a.s)'ın nesebi en şerefli bir neseb zinciri ile 24. göbekte HZ. İbrahim (a.s)'e ulaşmaktadır.³ Resulullah'ın neseb zincirini teşkil eden bu ailelerin tamamı İslam'daki nikah akdi gibi bir akitle evlenen soylu kişilerin neslinden gelmiştir.⁴ Babası onun doğumundan bir kaç hafta önce vefat etmişti. Bu yüzden annesi Amine ve dedesi Abdu'l Muttalib onunla meşgul oldular.⁵ Her Peygambere nübüvvet verilmeden önce bazı mucizeler ihsan edilmiştir. HZ. Muhammed(a.s) için de nübüvvetten önceki yaşantısı ile iç içe olan şu mucizelerin verildiğini görüyoruz. Doğumunda annesinin sancı çekmemiş olması, sünnetli doğması, Melekler tarafından yıkanması, sağ omuzunda nübüvvet mührinin bulunması, süt annesinden emerken bir memeyi diğer süt kardeşine bırakması, bir bulutun onun üzerinde dolaşarak gölgelemesi ve göğsünün melekler tarafından açılarak hikmet ile doldurulması...gibi.⁶

HZ. Muhammed (a.s)'in Eb'ul Kasım ve Eba İbrahim gibi künyeleri vardı. Ayrıca çok övülen anlamında Ahmed, Allah'ın, kendisi

* Elazığ Müftüsü.

1 el-Aclûnî, İsmâil ibnu Muhammed, Keşfu'l Hafâ, Beyrut, 1351, c.1; s.70

2 İbnu'l Esî, el-Kamilu Hi't-Tarih, Dârü Beyrut ve Sadır, Beyrut,1965, c.2, s.23 v.d; M.A. Sabûnî, en-Nübüvvetü ve'l Enbiya, (2.Bsk.), Darü'l Hadis, Kahire, 1984, s.119

3 İbnu'l Esîr, a.g.e., aynı sahifeler.

4 İbnu'l Esîr, a.g.e., aynı sahifeler.

5 M. Hamidullah, Le Prophete de L'İslâm, Hilâl Yayınları, Ank., 1975, C.I, s. 47.

6 M. Hamidullah, a.g.e., C.I, s. 48.

sebebiyle küfrü yok ettiğinden Mahi, ondan sonra Peygamber gelmiyeceğinden Akib, bütün insanlar onun huzurunda haşır olunacakları için Haşir, Rahmet Peygamberi, Tevbe Peygamberi, Fatih Taha, Yasin ve Hatemu'n-Nebbiyyin gibi isimleri de vardır.⁷

Peygamberimiz (a.s)'in doğduğu günlerde Mekke'de geçerli olan adete göre, yeni doğan çocuklar bir süt anneye verilir.⁸ Hz Muhammed (a.s)'de Sa'd bin Bekr kabilesinden Halime, geleceğin Peygamberi olan bu çocuğu emzirmekten ve ona hizmet etmekten çok memnun kalmıştı. Evinde bolluk ve bereket meydana geldi böylece sıkıntılı olan ailevi hayatı düzeldi. Nihayet dört yaşına girince Halime onun başına bir olay geleceğinden endişe ettiği için tekrar Hz. Amine'ye teslim etmeye karar verdi.⁹ Altı yaşına kadar annesi Amine ile dedesi Abd'ul Muttalib 'in himayesinde kaldı. Bir müddet sonra annesi onu yanına alarak, Medine'de bulunan dayıları Beni Neccar Oğullarını ziyarete gitti. Ne yazık ki bu ziyaret esnasında annesi Amine de rahatsızlanarak Ebva köyünde vefat etti. Böylece Hz.Muhammed (a.s) altı yaşında bir çocuk iken anne ve babadan yetim kaldı. Tekrar Mekke'ye döndüğünde dedesinin himayesine girdi. Dedesi Abd'ul Muttalib onu çok seviyor ve her türlü iyilikte bulunuyordu. Kâbe'nin gölgesinde bulunan ve kendisine ait hiç kimsenin üzerinde oturmadığı minderde onu ağırlar ve severdi. Oysa ki o kendi çocuklarını buraya bile oturtmazdı.¹⁰ Cenab-ı Hak Kur'an'da bu durumu Hz. Muhammed (a.s)'e nübüvvet geldikten sonra şöyle hatırlatmıştı. **"O, seni yetim bulup barındırmadı mı?"**¹¹

Dedesinin himayesinde iki yıl kaldıktan sonra, dedesi de vefat etti. Böylece sekiz yaşından sonra amcası Ebu Talib'in himayesine girdi. Esasen dedesi vefat etmeden önce Ebu Talib'e vasiyyet etmişti. Ebu Talib de bu tavsiyeye uyarak Hz. Muhammed (a.s)'i yanına aldı. Onu seviyor ve koruyordu. Onunla birlikte bazı gezilere katıldı. Ömrünün her döneminde ve gittiği her yerde İslâm ahlâkından dolayı "Muhammedü'l Emin " lakabını almıştı. Daha sonra İslâm'ı tebliğ esasında bu ünvanın çok faydasını görmüştür.

Hız. Muhammed (a.s) 25 yaşına varınca Hatice ile evlendi. Hız. Hatice ile birlikte nübüvvetten önce on beş yıl devam eden bu aile hayatı güzel örmeklerle doludur. İşte Cenab-ı Hak tarafından İlâhî tebliğ görevinin kendisine verildiği 40 yaşına kadar nasıl hareket ettiğini en yakını olan eşi Hız. Hatice şöyle anlatmıştır: **"O, yakınlarına**

7 M. Ali Sabuni, en-Nübüvvetü ve'l Enbiya, s. 215.

8 M. Hamidullah, a.g.e., C.I, s. 47.

9 M.A.Sabuni, a.g.e., s. 221.

10 M.A.Sabuni, a.g.e., s.221 v.d.

11 Kur'an, XCIII/6.

yardım ederdi. Ailesini korurdu. Hayatını, şerefi ve alınteri ile korurdu. Başkalarını doğru yola sevkederdi. Yetimleri himaye ederdi Sözü'nü doğrusunu sever ve desteklerdi. Emanete hıyânet etmezdi. Acı ve felâkete uğrayanların yardımına koşardı. Fakirlere iyilik eder ve herkese şefkatli ve merhametli davranırdı."¹²

Hız. Peygamber (a.s), nübüvvet mesajını 40 yaşında iken almıştır. Bunun için Allah ona nübüvvetten önce yalnız başına kalıp inzivaya çekilmeyi sevdirmiştir. O da yalnız başına kalmayı tafekkür ve tezekkür etmeyi tercih ediyordu. Geçtiği Güzergâhlarda bulunan ağaç, taş ve cansız varlıklar ona selam veriyorlardı. Hız. Aise (r.a)'nin rivayetine göre Resulullah sık sık rüyalar görüyordu. Bu rüyaları sabahın gün ışığı gibi ortaya çıkıyordu. Evinden dışarı çıktığı zaman Kâbe'ye uğrayıp yedi kez tavaf yapmadan eve dönmezdi.¹³ Önceden var olan cömertliği daha da artmıştı. Karşılaştığı ve gördüğü herkese ikramda bulunurdu.

Yine bir Ramazan ayında yanına azığını alarak inzivaya çekilmek, özellikle Allah'a ibadet, itaat ve O'nu tefekkür amacıyla Hıra mağarasına gitmişti. O'nun bu hali devam ederken Cebrâil (a.s) bir gece ona şu ilâhî vahyi getirerek Peygamberliğini müjdeledi.¹⁴ **"Yaratan Rabbin adıyla (Besmele ile) oku! O, insanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku ve öğren !insana bilmediklerini öğreten ve kalemle yazdıran Rabbin Ekremdir.(en cömerttir)."**¹⁵ Hız. Muhammed (a.s) bu emir karşısında heyecanlanarak, o ana kadar duymadığı ve görmediği böyle bir emri okuyamayacağını söylemiştir. Fakat Cebrail (a.s) 'in ısrarlı teklifi ve üç kez tekrarı sonucunda o da aynısını okudu. Ancak bu olay karşısında duyduğu heyecan neticesinde hemen Mekke'ye dönmeye karar verdi. Eşi Hatice'den bir yatak hazırlamasını ve dinlenmek istediğini bildirdi. **"Ya Hatice! Beni sıkıca örtünüz!"**dedikten sonra istirahat çekildi. Daha sonra olup biten bu olaylardan, önce en yakını Hız. Hatice'yi haberdar etti.¹⁶

Davet ve Tebliğin Başlangıcı:

Hız. Muhammed (a.s), Hıra'da nazil olan ilk vahiyden sonra Mekke'ye dönerek bir müddet beklemeye başladı. **"Rabbinin adıyla**

12 M. Hamidullah, a.g.e., C.I, s. 75.

13 İbn Hişam, es-Siretü'n Nebeviyye, Darü'l Künûzu'l Edebiyye, C.I, Beyrut, s. 233.

14 İbn Hişam, a.g.e., s. 233 v.d.

15 Kur'an, XCVI/1-5.

16 İbnü'l Esir, a.g.e., C.II, s. 48.

oku"¹⁷ mealindeki ayet, bütün irşat, tebliğ ve hayrın başlangıcıdır. Artık insanları sapıklıktan, cehaletten, küfürden ve batıl inançtan; tevhide nura, hakka ve kesin bir teslimiyete çağırma düşüncesine hakim olmaya başlamıştı.¹⁸

Semavi dinlerden birine mensup olan bilginler, Peygamberimiz (a.s.)'in ilâhî bir emirle mücehhez kılındığını ve bütün beşeriyete hidayet kaynağı olacağını ispatlayan sıfatları tanımaya ve görmeye başladılar. Bunlardan Rahib Cercis şöyle diyordu : **"Bu gelen, insanların efendisidir. Alemlerin Rabbinin elçisidir. Allah onu âlemlere rahmet olarak göndermiştir."** Kureys'ten bazı kimseler, Rahib'e bunu nasıl bildiğini sorduklarında şu cevabı aldılar: **"Onun geçtiği güzergahın çevresinde bulunan bütür taşlar ve ağaçlar secdeye varıyorlar. Bunlar ancak bir Peygambere secde edebilirlerdi. Ayrıca iki omuzunun arasında bir de Nübüvvet Mührü vardır."**¹⁹ Yine o tarihte yaşlı, aynı zamanda dinler konusunda büyük bir otorite sahibi olan Varaka bin Nefvel ise Hz. Muhammed (a.s.)' in Risaleti hakkında şöyle konuştu. **"Ey Muhammed, sana müjde olsun. Şahadet ederim ki Meryem oğlu İsa'nın haber verdiği Nebi'nin ta kendisisin. Sana gelen Melek, Hz. Musa'ya gönderilen Namus-u ekberdir. Sen insanlara gönderilmiş bir Peygambersin, sen gelecekte Risaletini tebliğ etmek için cihad ile emredileceksin. Eğer o güne kavuşmuş olsaydım, seninle birlikte mutlaka cihad etmet isterdim."**²⁰ Kadı İyad ise; Peygambere Allah'tan nazil olan vahyi nübüvvetin; aynı vahyin tebliğ edilmesini de risaletin bir gereği olduğunu bildirmiştir. Nübüvvet ve Risalet bir insanın bedenindeki sağ ve sol eli gibidir. Biriyle alır, diğeriyle verir. Bu yüzden risaletin tebliğinde temkinli ve dikkatli olmak esastır.²¹ Nitekim Hz. Peygamber (a.s.) de davet ve tebliğin başlangıç noktasını tesbit ettikten sonra Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinden de anlaşıldığı gibi onu dört safhada gerçekleştirmeyi uygun görmüşlerdir.

1- Davet ve tebliğe başlamadan önce, sevk vae idare yönünden ruhen hazır olmalıdır. Bunun için emir ve yetki, temiz ve arındırılmış bir ruh üstünlüğüne kavuşması gerekir. Hz. Muhammed (a.s) bu ilâhî

17 Kur'an, XCVI/1.

18 Rauf Şa'lebi, ed-Davetü'l İslâmiyye fi Ahdi'l Mekki, Darü'l Buhusu'l İslâmiyye, Kahire, 1973, s. 277.

19 Ali Nasif, et-Tac-el-Camiu'l li'l Usul fi Ehadüsu-rr Rasul, Daru'l Fikr, C.IV, 1980, s. 228.

20 Rauf Şa'lebi, a.g.e., s. 279.

21 Rauf Şa'lebi, a.g.e., s.284.

görevi aldıktan sonra Kur'an'ın emriyle davet ve tebliğ konusunda hazırlık merhalesini tamamlamıştır. "Ey örtünüp bürünen (Resulum)! geceyi, tamamen değilde, yarısını yahut yarıdan az eksigini veya fazlasını yatmadan (ibadetle) geçir ve Kur'ân'ı tane tane oku."²² Yüce Allah bu ayetlerle Hz. Peygamber (a.s)'e risaleti verdikten sonra, görevi icra etmeye devam ederek ilk vahyin şiddetinden duyduğu korku ve heyecanı teskin etmek istemiştir. Bu Allah'ın bir lütuf ve ihsanıdır.²³ Daha sonra Yüce Allah'ın şu emriyle, tebliğ görevi tevdi ediliyor. "**Kalk, artık (insanları) uyar.**"²⁴

2-Kur'ân'da da işaret edildiği gibi en yakın akraba ve hısımlarına davet ve tebliğde bulunmasıdır. "**Önce en yakın hısımlarını uyar.**"²⁵ Tebliğin yakınlarına ulaştırılmasının başlangıç noktası olarak kabul edilen bu emirden sonra Resulullah önceki Peygamberler gibi, sabah-akşam, gece-gündüz, uzak-yakın, harp ve sulh anı demeden çalışmalarına başladı.²⁶

3-Mekke ve bütün Arap âlemini içine alan davet tebliğ halkasıdır. Bu hususta Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır: "**Şehirlerin anası (olan Mekke'de) ve onun çevresinde bulunanları uyarman ve hakkında asla şüphe olmayan toplama günüyle onları korkutmak için, sana böyle Arapça bir Kur'an vahyettik.**"²⁷ Mekke'de Kâbe bulunduğu için burası şanı büyük bir şehirdir. Orada ve çevresinde yaşayanların çoğunluğu Arap kavmiydi. Böylece davet ve tebliğin, Mekke'nin merkezinden başlayarak diğer Arap kabilelerine doğru açılması daha uygundur.

4-Bu merhale tebliğin bütün insanlığa ulaştırılmaya çalışıldığı merhaledir. Nitekim Kur'ân-ı Kerim ayetleri nazil oldukça tebliğin halkası da o ölçüde genişliyordu. Bu husus Kur'an'da şöyle açıklanmaktadır : "**Rablerinin izniyle insanları karanlıklardan aydınlığa, yani her şeye galip ve övgüye lâyık olan Allah'ın yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz bir kitaptır.**"²⁸

22 Kur'an, LXXIII/1-4.

23 Elmalılı H. Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Eser Yay., C. VIII, İst. 1971, s. 22.

24 Kur'an, LXXIV/2.

25 Kur'an, XXVI/214.

26 Rauf Şa'lebi, a.g.e., s. 279.

27 Kur'an, XLII/7.

28 Kur'an, XIV/1.

İslâmın tebliğ devrelerini teşkil eden bu dört merhaleden ilki, aile ve akrabalarını içine alan gizli tebliğ devresidir. Diğer üç merhale ise, açıktan yapılan tebliğ devreleridir. Her tebliğ dönemi, bir öncekine göre daha kapsamlı olmuştur.

Gizli Tebliğ Devresi:

Hz.Peygamber (a.s)'e, Hira'da ilk vahiy gelince derhal Mekke'ye döndü. Karşılaştığı bu olayı korku, heyecan ve merak içinde, sadece eşi Hatice'ye anlattı. Hatice ise; bir yandan onu teskin etmeye çalışırken, diğer yandan da amcası oğlu Varaka bin Nevfel'e giderek durumu ona aktardı. İki yakın akraba, meseleyi ciddi olarak değerlendirdikten sonra bu durumun, risaletin bir başlangıcı olduğunu müjdelemişlerdi. Fakat Hz. Peygamber (a.s), kendisine tevdi edilen bu görevin heyecanını ve ağırlığını henüz üzerinden tam atamamıştı. Korku, endişe, hayret ve meraklı bekleme devam etti. Bu ilk vahiyden sonra bir bir fetret dönemi başladı.²⁹

Hz.Muhammed (a.s) bu fetret döneminde gelişmeleri gizlilik içinde takip etti.Hz. Hatice'nin aile içinden verdiği destek, özellikle amcası oğlu Varaka bin Nevfel'den aldığı haber ile ona teselli vermeye çalıştı. Cebrâil (a.s)'in yeniden şu vahyi getirmesiyle nübüvvetini tekrar teyid ederek onu davet ve tebliğ ile vazifeli kıldı.³⁰

"Ey bürünüp sarıyan (Resulüm)! Kalk artık (insanları) uyar. Sadece Rabbini büyük tanı. Elbiseni tertemiz tut. Kötü şeyleri terk et. Yaptığın iyiliği çok görerek başa kakma. Rabbin için sabret."³¹ Bu ayetlerden de anlaşıldığı gibi Yüce Allah artık Hz. Peygamber'in insanlara islamı tebliğ etmesini emretmektedir. Çünkü Resulullah ikinci kez vahyi getiren Cibril-i emin ile daha iyi ünsiyet temin etmiştir. Böylece tebliğ Allah tarafından verilmiş bir görev oldu. Bunu tatbik etmekten vazgeçemezdi. Örtüsüne bürünüp istirahat etmek yerine, uyanmak, kalkmak ve halkı irşat etmek daha uygundu. Ayrıca ahlâki, manevi ve cismani temizliğe de dikkat etmesi isteniyordu.³²

Tebliğin gizlilik döneminde nazil olan bu ayetlerle Resulullah'ın uhdesine görev ve sorumluluk verilerek şu hususları tavsiye etmiştir:

29 İbnu'l Esir, a.g.e., C.II, s. 52.

30 İbnu'l Esir, a.g.e., s. 49.

31 Kur'an, LXXIV/1-7.

32 Cemaleddin İyâr, Buhusun Fi Tefsiri'l Kur'an Sureti'l Müddesir, Darü'l Mehâmi, Kahire 1968, s. 9 v.d., Elmalılı H. Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, C. VIII, s. 5451, Konyalı M. Vehbi Efendi, Büyük Kur'an Tefsiri, Üçdal Neşriyat, C. XV, İst., s. 6225.

1-İnsanları, içine düştükleri küfür, şirk ve cahiliyye alışkanlıklarının çirkinliğine dikkat çekilerek bu duruma mani olmak için çalışmaya başlaması.

2-İnsanların bu tehlikeli durumdan kurtarılması için öncelikle iman ve hidayet, yoluna davet edilerek herkesin uyarılması.

3-İman hidayete karşı koyarak şirk ve küfürde ısrar edenlerin ilâhî bir korku ve azap ile ikaz edilmesi.

4-Halkın inanmaya davet edildiği Yüce Allah'ın anılmasını kalp ve dil ile ikrar edilerek imanın hakikatının herkese duyurulması.

5-Tevhid akidesi gönüllere yerleşip ruh temizliğine kavuştuktan sonra; beden, elbise ve çevresini ilgilendiren diğer bedeni ve fiziki temizliğe önem verilmesi.

6-Azap ve sorumluluk gerektirecek her türlü isyan, günah ve haramın terk edilmesi.

7-İnsanlara yapılan bu tebliği ve hizmeti çok görerek vaz geçilmemesi.

8-Tebliğ ve davet görevi yerine getirilirken zorluklar ve sıkıntılarla karşılaşmak mümkün olduğundan, her zaman sabır gösterilmesi, düşmanların haksız eza ve cefaları karşısında tahammül gösterilmesi.³³

Hız.Peygamberin İlk Tebliğine Muhatap Olan Kimseler:

Gizli tebliğ Dönemi, yaklaşık üç yıldır. Hz.Muhammed (a.s) bu sürede, kendisine gelen vahyi en yakınlarına tebliğ etmeye hazırlanıyordu. Ellerinde hiç bir delil olmadığı halde taptıkları putların ve tabi oldukları babalarının örf ve adetlerinin yanlış olduğunu açıklayarak ortağı ve benzeri olmayan tek Allah'a inanmaya çağırıyordu. Tebliğin bu ilk döneminde İslâm nurunun üzerine doğduğu ilk insanlar; eşi Hz . Hatice , amcası oğlu Hz. Ali ve Hatice'nin azadlı kölesi Zeyd bin Haris'tir.³⁴ Bunların dışında Ebu Bekir nübüvetten önce de Hz. Peygamberin dostu idi. Puta tapmak ve içki içmek gibi cahiliyye devri alışkanlıklarından uzaktı. Resulullah'ın tebliğini duyunca tereddüt etmeden huzura gelip Kelime-i Şehadetı okuyarak hemen iman etti. Hz. Muhammed(a.s) onun hakkında şöyle buyuruyor: "İman tebliğ ettiklerimin herbiri önce tereddüt eder, benden mühlet isterdi. Fakat Hz. Ebubekir müstesnadır. O, hiç tereddüt etmeden iman etti."³⁵ Daha

33 er-Razi, Tefsirü'l Kebir, Darü'l Kütübü'l İlmiyye, Beyrut 1990, C. XXX, s. 167 v.d.

34 Muhammed el-Hudri, Nuru'l Yakın, Darül Hadis, Kahire 1992, s. 66.

35 el-Hudri, a.g.e., s. 67 v.d.

sonra Resulullah'ın gizli tebliğ döneminde; Osman bin Afvan, Zübeyr bin Avvam, Abdurrahman bin Avf, Sa'd bin Ebi Vakkas ve Talha bin Ubeydullah gibi sahabiler de iman etmişlerdir. Burada hatırlatılması gereken önemli bir husus da Resulullah'ın tebliğ ettiği bu insanların hiçbirine karşı baskı ve zor kullanmadığı onları memnun edecek maddi bir servete de sahip olmadığıdır. Tam tersine bunlardan bazıları Hz. Muhammed (a.s)'den daha zengin idiler. İman edince sıkıntıları daha da artacaktı. Fakat onlar bu hayırlı yola sevkeden, Allah'ın hidayetinden başka bir şey değildir.³⁶ Gizli tebliğ devresinde Hz. Peygamberin üzerinde durduğu tevhid akidesi iman esaslarının bir özeti şeklindedir.

1-Uluhiyyet; Yüce Allah'ın varlığının tebliği.

2-Vahdaniyyet; Cenab-ı Hakk'ın tek olduğu, ortağı ve benzerinin bulunmadığının tebliği.

3-Risalet; Yani Peygamberin Allah tarafından gönderilmiş bulunması. Bu üç ana unsurun bir araya getirilmesiyle kısaca Kelime-i Şehadet teşkil edilmiştir. Ayrıca ibadet çeşidi olarak o gün vakit, sayı ve rekati henüz kesinleşmeyen bir de namaz ibadeti yerine getiriliyordu.

H.z.Peygamberin Açıkta Tebliğe Başlaması:

H.z.Muhammed (a.s) ilk üç yılında tebliğ ve daveti gizli yapmıştır. Çünkü birlikte yaşadığı Mekke halkı onun tebliğ edeceği itikâdi konuları kabul edecek olgunlukta değildi. Resulullah'a inanmış, fakat sayıları sınırlı müminlere her zaman müşriklerden bir tehlike gelebilirdi. Bu yüzden ibadet etmek isteyen mü'minlere Mekke'nin kenar yerindeki bir vadide namaz kılmaları tavsiye edilmişti.³⁷

H.z. Peygamber (a.s) kendisine iman edenlerin sayısı otuz kişiyi aşınca, onları irşat etmek maksadıyla bir araya toplamayı uygun görmüştü. Diğer yandan müşrikler de mü'minlerin bu tehlikeli durumdan etkilenmemeleri için onları ilk Müslümanlardan Erkam bin Ebi'l Erkam'ın evinde toplayarak İslam'ın iman esaslarını tebliğ etmeye başladı.³⁸

Daha sonra Kur'an daki şu ayetler nazil olunca tedricen de olsa, açıktan tebliğ dönemine girildi. En yakın akrabalarından başlanarak tebliğin açıklanması ve müşriklere karşı açıkça tavır konulması istendi.

36 Mevlana Muhammed, İslâm Yayılış Tarihi (Çev. Ali Genceli), Toker Yay., İst., 1971, C.I, s. 61 v.d.

37 el-Hudri, a.g.e., s. 68.

38 Darü'l Erkam Safa tepesinin doğusunda dar bir sokakta idi, sahibi bu evini Rasulullah'ın emrine verdi. Hz. Ömer dahil bir çok insan burada İslâmiyet'i kabul etti. İslâm'ın ilk tebliğ merkezi olan bu ev daha sonra vakfedildiği. Geniş bilgi için bkz. M.A.Köksal, İslâm Tarihi, Mekke Devri, s. 225.

"Önce en yakın hısımlarını uyar. Sana uyan mü'minlere kanadını indir."³⁹

"Sana emrolunamı açıkca söyle ve ortak koşaklardan yüz çevir. (Seninle) alay edenlere karşı biz sana destek olmaktayız."⁴⁰ Bu ayetlerin nuzulünden sonra tebliğin ikinci merhalesi olan açıktan ve toplu halde tebliğe başlamıştır. Ancak şu kadar var ki ferdi tebliğ ve gizlilik içinde teşkilatlanma bir müddet daha devam etmiştir. Örneğin, hicret olayının hazırlıkları bile gizlilik tedbirleri içinde yapılmıştır. Özellikle Hz. Ömer'in Müslüman oluşuna kadar bu durum hissedilir şekilde devam etmiştir. Hz. Ömer'in iman etmesinden sonra ilahi emirlerin açıktan tebliği kesinlik kazanmıştır.⁴¹

Hz.Peygamber (a.s) bu ilâhi emirlerden sonra müşriklere itibar etmeden istihza ve dedikodularını önemsemeden ve onlardan korkmadan açıktan tebliğ merhalesini başlattı. Önce Kureyş soylularına haber verildi. Herkes Safa tepesine toplandı. Çağırılanların hepsi geldi. Hasta ve mazereti olanlar yerlerine bir vekil göndermişlerdi. Bu esnada Resulullah yüksek bir yere çıkarak bütün Kureyş soylarını tek tek saydıktan sonra şöyle hitab etti:

"...Ey Kureyş, Ben size şu vadide bir takım düşman süvarileri vardır, sizin üzerinize baskın yapmak istiyorlar diye haber versem, bana inanır mısınız?" dedi. Topluluk:

"-Evet inanırız. Biz senin yalan söylediğini görmedik. Yapılan her tecrübede doğru sözlü olduğunu gördük" dediler. Bunun üzerine Hz.Peygamber (a.s):

"-Öyleyse ben sizi şiddetli bir azap ile karşılaşmadan önce uyarıyorum.Ben Allah tarafından size gönderilmiş bir elçiyim. O'na hamd eder ve O'ndan yardım dilerim.O'na iman eder ve O'na güvenirim. O zatında birdir, eşi ve benzeri olmadığına şahitlik ediyorum. Kenndisinden başka hiç bir ortağı olmayan O Allah adına yemin ederim ki ben size özel; diğer bütün insanlara da umumi olarak gönderilmiş bir Peygamberim. Allah'a yemin ederim ki siz uykuya dalar gibi öleceksiniz, uykudan uyanır gibi de yeniden dirileceksiniz. Cennet ve Cehennem de daimi ve haktır." Bu hitabetten sonra Ebu Leheb ayağa kalkarak:

"-Yazık sana! Bundan sonraki günlerde hüsrana uğrayasın! Bizi bu konuşma için mi burada topladın?"⁴²

39 Kur'an, XXVI/214.

40 Kur'an, XV/94-95.

41 Said Havva, El Esas Fi's-sünne (Çev. Komisyon), Aksa, C. I, İst. 1991, s. 298.

42 Sahih-i Buhari, et-Tefsir, 233, İbnu'l Esir, a.g.e., C.II, s. 61.

dedi. Ebu Leheb'in Hz. Peygamberin tebliğine karşı söylediği bu yakışsız, haksız ve galiz sözler üzerine şu ayet nazil oldu. **"Ebu Leheb'in iki eli kurusun! Kurudu da malı ve kazandıkları onu kurtaramadı. O, alevli bir ateşe girecek"**.⁴³

Böylece islâm'ın tebliğinde yeni bir dönem başladı. Resulullah Mekke'de bazı kabileleri ziyaret ederek onların sorumlularına ve halkına, Kelime-i Tevhidi tebliğ etmeye başladı. Karşılaştığı kişilere imanı tebliğ esnasında şöyle telkinde bulunuyordu. **"Allah sizi şirkten men ediyor ve yalnız kendisine iman edip ibadet etmenizi emrediyor"**.⁴⁴

Tebliğde İmanın Önceliği :

İslam'ın tebliğ ve gelişmesinde iman esasları daima öncelikli konular arasında yer almıştır. Çünkü kalbin herhangi bir konuda azim ve sebatla mutmain olması için sağlam bir itikatla hakikatı benimsemiş olması gerekir. Bu itikadın temeli ise Allah'ın varlığına inanmaktır. Zira Allah'a İman dinin bütün prensiplerine iman ederek, emir ve yasaklarına riayet etmektir.⁴⁵

Kur'an-ı Kerim'in nüzul sırasına bakıldığında yine ibadetlerden önce insanların gönüllerine iman esaslarını telkin eden ayetlerin nazil olduğu görülmektedir. Mekke de nazil olan bu tür ayetler, genellikle Allah'ın varlığına, sıfatlarına, meleklerine, kitaplara, Peygamberlere hayır ve şer dahil her şeyin yaratıcısının Allah olduğuna, ahiret gününe ve öldükten sonra yeniden dirilmeye, insanın ve kainatın yaratılışına nereden ve niçin geldiğine, nereye gidileceğine, kainatın ve içindekilerinin kimin tarafından yaratıldığına, bundaki sevk ve idarenin nasıl yapıldığına dair konuları ihtiva etmektedirler. Bu hususta insan zihninde mevcut olan tereddüt ve şüphelerin giderilmesine, şirk, küfür ve nifak alametlerinin yok edilmesi gibi önemli konulara dikkat çekilmektedir. İslâm da namaz, oruç, zekât ve hac gibi insanlara farz kılınan ibadetlerle, içki, kumar, zina ve faiz gibi toplumun sosyal ve genel ahlakını tehdit eden yasaklar daha sonraki yıllarda, insanların gönüllerine Allah inancı yerleştirilip mü'min bir toplum haline gelmesinden sonra tedricen tebliğ edilerek tatbikine ve uyulmasına başlanılmıştır.⁴⁶

İnsan, ancak tam anlamıyla iman edip teslim olduktan sonra, Allah'ın razı olduğu fiilleri gerçekleştirmeyi sağlar. Böylece hedefine

43 Kur'an, CXI/1-3.

44 Rauf Şa'lebi, a.g.e., s. 65.

45 A.A. Galuş, ed-Davetü'l İslâmiyye, Darü'l Kitabü'l Mısırî, Kahire 1987, s. 16.

46 Abdullah Aydemir, a.g.e., s. 95 v.d.

ulaşmak için gönlündeki bütün hayır duygularını harekete geçirir. Çünkü iman; sahibini inandığı şeye ulaştırarak gerçekleştirmek istediğı hedefine kavuşturur. Nitekim ilk Müslümanların karşılaştıkları bütün sıkıntılara karşı azim, sabır ve tahammül göstermeleri bunun en güzel örneğidir.⁴⁷ Zira iman öyle bir noktadır ki bütün insani ameller bu noktadan başlar. Hayat dairesi döner dolaşır, yine bu noktada son bulur. Hatta bütün düşünce, duygu ve irade onun sayesinde harekete geçer. O olmadan hiçbir amelin kıymeti yoktur. Çünkü amellerin maksadı ve gayesi Cenab-ı Hakk'ın varlığını ikrara, O'na şükretmeye ve rızasını kazanmaya dayalıdır. Yoksa İman olmadan, maksat ve gaye tesbit edilmeden yapılan ameller basit, gösteriş ve sıradan işler olmaktan başka bir mana ifade etmez.⁴⁸ İşte kısaca açıklanan bu konulardan da anlaşıldığı gibi iman ile ilgili hususların, ameli konulardan öncelikli olarak tebliğ edilmesinin zarureti vardır. İslam'ın tebliğ ve yayılmasında zaman ve mekan değışse bile bu öncelik sırası değışmez. Sahih-i Buhari'nin şerhi olan "Umdetu'l-Kâri" isimli eserde iman konusunun önceliğı ve birçok kitapların tasnifinde ilk bölüm olarak yer almasının sebebi şöyle açıklamaktadır: İman, her şeyin temeli ve dayanağıdır. Geri kalan her şey onun üzerine kurulmuş ve şartlandırılmıştır. Bunun için Buhari'nin tasnifinde İman kitabı diğerklerinin başında yer almıştır. Daha sonra "İlim Kitabı" gelmektedir. Çünkü ondan sonra gelecek olan kitapları hepsinin dönüp dolaşacağı konu ilimdir; hepsi onunla ayrılıp tanıtılacaktır. "İlim Kitabı"nın "İman Kitabı"ndan sonra getirilmesi İmanın mükellef üzerine ilk vacip olmasından; yahut mutlak olarak işlerin en faziletlisi, en üstünü, en şerefliisi olmasındandır. Çünkü İman, ilim ve amel her hayrın başlangıcıdır. Kemal ve Fazilet yönünden de her şeyin zirvesidir.⁴⁹

47 M. es-seyyid el-vekil, Ususu'd-Da've ve Adabü'd-duat, Darü'l Vefa, Kahire 1991, s. 93.

48 Seyyid Süleyman Nedvî, Asrı Saadet Hz. Peygamber Tebliğat ve Talimatı (Çev. Ali Genceli, Haz. Eşref Edip), Sebilurreşad Neş. Bürosu, C. II, İşt. 1970, s. 427 v.d.

49 Aynî, Umdetu'l-Kâri şerhu Sahîhi'l-Buhari, C.I, Beyrut, s. 38.